

MEHMONXONADA AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI

Usmonov Farrux Furqatovich

Buxoro davlat universiteti Magistranti

ANNOTATSIYA

O‘zbekiston Respublikasining “Axborotlashtirish to‘g‘risida” gi (2003 yil 11 dekabr) qonunda quyidagi ta‘riflar keltirilgan: Axborot resursi — axborot tizimi tarkibidagi elektron shakldagi axborot, ma‘lumotlar banki, ma‘lumotlar bazasi; Axborot texnologiyasi — axborotni to‘plash, saqlash, izlash, unga ishlov berish va uni tarqatish uchun foydalaniladigan jami uslublar, qurilmalar, usullar va jarayonlar; Axborot tizimi — axborotni to‘plash, saqlash, izlash, unga ishlov berish hamda undan foydalanish imkonini beradigan, tashkiliy jihatdan tartibga solingan jami axborot resurslari, axborot texnologiyalari va aloqa vositalari.

Kalit so‘zi: axborot, turizm, boshqaruv, soha

Oxirgi yillarda turizm sohasida keskin o‘zgarishlar sodir bo‘ldi va bu o‘z navbatida turizm yangi axborot tizimlari hamda texnologiyalarining paydo bo‘lishiga, ularni joriy etishga bo‘lgan talabni kuchaytirdi. Turizm sohasida faoliyat olib borayotgan firmalarning samaradorligi zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etish bilan bog‘liq bo‘lib qoldi. Ushbu texnologiyalar quyidagi talablarni qondirishi lozim:

- qisqa muddat ichida transport haqida ma‘lumot berishi;
- turistlarni joylashtirish imkoniyatlari;
- bron qilish imkoniyatlari mavjudligi;
- chiptalarni xarid qilish;
- ma‘lumotnomalarga ega bo‘lish va h.k.

Ushbu talablarni qondirish uchun faqatgina zamonaviy kompyuter texnologiyalari yordamida axborotlarni qayta ishlash va uzatish texnologiyalarini joriy qilish orqali amalga oshirish mumkin bo‘ladi. Turistik industriya — turistik faoliyatning turistlarga xizmat ko‘rsatishni ta‘minlovchi turli subyektlari (mehmonxonalar, turistik komplekslar, kempinglar, motellar, pansionatlar, umumiy ovqatlanish, transport korxonalar, madaniyat, sport muassasalari va boshqalar) majmui; Turistik industriya keng qamrovli, chunki unda turistik faoliyatning turistlarga xizmat ko‘rsatishni ta‘minlovchi turli subyektlari, masalan mehmonxonalar, turistik komplekslar, kempinglar, motellar, pansionatlar, umumiy ovqatlanish, transport korxonalar, madaniyat, sport muassasalari va boshqalar o‘z aksini topgan bo‘ladi. Shu bois unda zamonaviy axborot texnologiyalarini qo‘llash zarur bo‘ladi, masalan, maxsus dasturiy ta‘minot yaratish va uning yordamida alohida turfirmani yoki mehmonxona ishini avtomatlashtirish va global kompyuter tarmoqlaridan foydalanish.

Hozirgi kunda turistik mahsulotni yaratishda global taqsimlangan tizimlardan (GDS – Global Distribution System) foydalanishni taqozo etadi. Unda tezkor va qulay transportni bronlash, mehmonxonalardan joyni buyurtma qilish, transportni ijaraga olish, sport va dam olish maskanlariga chiptalarni buyurtma qilsa bo‘ladi.

Turizm tezkor rivojlanadigan iqtisodiyot sohasi bo‘lib, uning faoliyati juda ham axborotga bog‘liq. Ya‘ni axborotlarni to‘plash, saqlash, qayta ishlash va uzatish jarayonlari turistik firmalarga xos faoliyat hisoblanadi. Bu yerda turistik korxonaning yutug‘i birinchi navbatda, ushbu jaryonni to‘g‘ri yo‘lga qo‘yishiga bog‘liq bo‘ladi.

Hozirgi kunda turizm sohasida ko‘pgina zamonaviy kompyuter texnologiyalari qo‘llanilib kelinmoqda, masalan, global bronlash tizimi GDS, aloqa tarmoqlari, multimedia tizimlari, Smart Cards, boshqaruvda axborot tizimlari va boshqalar. Ushbu texnologiyalarni qo‘llash darajasi turizmga bir me‘yorda emas, va ularning turizmga ta‘siri ham har xil.

Turistik mahsulotni yaratishda va uni bozorga chiqarishda axborot texnologiyalarining ta‘sirining asosiy yo‘nalishlari quyidagi chizmada berilgan: Bundan, kompyuter texnologiyalari asosan turistik mahsulotning sotishi bilan

bog‘liq faoliyatga keskin ta‘sir ko‘rsatadi. Xorijiy mamlakatlarda kredit karta egalari istalgan mamlakatda mavjud xizmatlarni oldindan buyurtma qilish imkoniga ega, masalan, samolyot yoki mehmonxonadan joy olish, har xil qiziqarli tadbirlarga chipta olish kabi imkoniyatlarga egadirlar. Ya‘ni kompyuter texnologiyalari elektron marketing sohasini tubdan o‘zgartirishga ham sabab bo‘lmoqda.

Buyurtmalarning kompyuterli tizimi CRS (Compyuter Reservation System) taxminan 1960-yillarda paydo bo‘lib, mijozlarga xizmat ko‘rsatishni on-linerejimida olib borishga imkon yaratdi. Natijada turistik xizmat ko‘rsatish sifati oshdi va mijozlarga tezkor xizmat ko‘rsatish imkoni paydo bo‘ldi. Buning oqibatida aviareyslarni optimallashtirish, chiptalar narxini boshqarish kabi masalalar yechila boshlandi. Hozirgi kunda barcha turistik firmalar bronlash tizimidan foydalanmoqda. Bizning ichki bozorimizda Amadeus, Galileo, Worldspan kabi tizimlar joriy etilgan bo‘lib, ulardan foydalanish turistik biznesni rivojlanishiga asos bo‘lmoqda. Yana bir qiziqarli va har tomonlama foydali bo‘lgan multimediali texnologiyalar ham turistik biznesda o‘z o‘rnini egallagan. Bunda asosan, ma‘lumotnomalar va kataloglar o‘rin olgan. Ushbu elektron kataloglar taqdim etilayotga turistik marshrut bilan yaqindan tanishish, mehmonxonalarni ko‘zdan kechirish, mavjud imtiyozlarni aniqlash, huquqiy va boshqa hujjatlar bilan tanishish imkoniga ega bo‘ladilar. Multimediali texnologiyalar esa turistik marshrut haqidagi ma‘lumotlarni mijozga tezkor taqdim etish imkoniga ega bo‘lganligi sababli u orqali turistik mahsulotlarning sotuvini oshirish mumkin bo‘ladi. Ushbu imkoniyatlar o‘z navbatida turistik biznesni rivojlantirishda menejmentning ham ahamiyatini oshirishga olib keldi, chunki qaror qabul qilishda axborotning roli benihotat oshib ketdi. Ushbu axborot tizimlari quyidagi imkoniyatlarni

qamrab olgan bo'lishi kerak: turistik mahsulotlar, mehmonxonalar, mijozlar to'g'risidagi ma'lumotlarni kiritish, o'zgartirish, saqlash, turistik mahsulotning qiymatini valyutalar o'zgarishi bilan hisoblash, to'lovlarning bajarilishini nazorat qilish, doimiy mijozlarga imtiyozlar taklif qilish, moliyaviy hisobotlarni shakllantirish, boshqa dasturiy ilovalarga ma'lumotlarni o'girtirish yoki ulardan o'qib olish (Word, Excel, buxgalteriya dasturlari) va boshqa imkoniyatlar. Ushbu tizimlar hisob-kitob ishlarini, hujjatlarni tayyorlash ishlarini tezlashtirish orqali turistik mahsulotlarning qiymatini pasaytirish, mijozni qisqa va arzon yo'l bilan kerakli joyga yetkazish va joylashtirishni ham tezkor amalga oshiradi. Ushbu axborot tizimlarini yaratish katta mablag' va vaqtni talab qiladi, shu bois amaldagi, o'zini ijobiyligi bilan shuhrat qozongan maxsus dasturlar ishlab chiqilgan bo'lib, ularni mahallaytirish orqali joriy qilish arzonga tushadi. Turistik firmaning faoliyati avtomatlashtirish bo'yicha ishlab chiqilgan dasturiy ta'minotlar asosan, firmaning ichki faoliyati bilan bog'liq bo'lib, mijozlar, mehmonxonalar, transport, elchixona, turistik mahsulotlar, buyurtmalarni qabul qilish, hisobot hujjatlarini shakllantirish va boshqa shu kabi imkoniyatlarga ega bo'lishadi va bular to'g'risidagi ma'lumotlarni o'zida saqlab boshqaradi. Turistik firmalardan tashqari mehmonxona, restoran va boshqa servis sohaslarini avtomatlashtiruvchi kompyuter tizimlari ishlab chiqilgan, ularni qo'llash menejmentda keskin o'zgarishlar olib keladi va xizmat ko'rsatish sifatini oshiradi. Turizm industriyasi shu darajada ko'p qirralikim, undagi mavjud jarayonni boshqarish uchun zamonaviy axborot texnologiyalarining barcha turlaridan foydalanishga to'g'ri keladi, masalan, oddiy matnni qayta ishlash, elektron jadvallar bilan ishlash, ma'lumotlar bazasini boshqarishdan boshlab, to' maxsus dasturiy ta'minotlargacha bo'lib, ular orqali alohida turistik firmaning yoki mehmonxona faoliyatini avtomatlashtirish, global kompyuter tarmoqlaridan foydalanish va sun'iy yo'ldosh yordamida harakatlarni ta'minlovchi texnologiyalarni ham qo'llash talab etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. Годин В.В., Корнеев И.К. Управление информационными ресурсами: 17- модульная программ для менеджеров «Управление развитием организации». Модуль 17.- М.: «ИНФРА-М», 1999.-432с.
2. Collins G. R., Cobanoglu C., Bilgihan A. Hospitality Information Technology: Learning How to Use It. Kendall. Hunt Publishing Company. USA, 2013. –405 p.